

ТРИ РОКИ МАГІСТЕРСЬКІЙ ПРОГРАМИ «АРХЕОЛОГІЯ ТА ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» (Замість передмови)

Вигідна географічна позиція України на карті Європи зумовила надзвичайне різноманіття археологічних пам'яток на українських землях. Однак багатство археології дисонує з традиційно невеликою кількістю українських археологів. В Україні всього близько 200 активно діючих археологів, тоді як у Великобританії - 4500, у США - 5500. У Польщі, населення і територія якої менші, та й археологія значно бідніша за українську, археологів близько 2000, тобто у десять разів більше, ніж у нас. Українські археологи фізично не можуть подолати величезний обсяг проблем, які постійно постають перед цією нечисленною групою фахівців. Нестача фахових «білих» археологів, поява багатих людей, які готові платити великі гроші за старожитності, незадовільна робота правоохоронних органів спричинили розквіт так званої «чорної» археології. По суті, це різновид кримінальної діяльності, що базується на розграбуванні безцінних археологічних скарбів країни.

Крім хронічної нестачі археологів, до спадщини радянських часів можна віднести відірваність археології від студентської молоді. Більшість фахових археологів України традиційно концентруються в Інституті археології НАНУ в Києві. Відірваність від університетів академічної археології зумовила проблеми з комплектацією галузі здібною молоддю. Ситуація ускладнилася різким падінням престижу науковця в очах громадськості. За даними соціології, за останнє десятиліття суспільний рейтинг наукового співробітника на пострадянських просторах змістився з 6 на 20 місце за шкалою престижності професій. Зрозуміло, все це не сприяє припливу молоді в археологічну науку.

Успішною спробою подолання згаданих негараздів в українській археології стало відкриття 2000 р. у Києво-Могилянській академії магістерської програми «Археологія та давня історія України», її створення мало на меті залучення в нечисленну верству українських археологів талановитої молоді. Ця освітня програма готує фахових археологів відповідно до вимог сучасної європейської науки. Протягом двох років зібрані з усієї України молоді люди слухають 35 курсів з

археології, які читають провідні археологи України - 7 докторів і 9 кандидатів історичних наук. Про ефективність цієї форми підготовки молодих археологів свідчить той факт, що більше половини першого випуску магістрів-археологів (7 з 12), який відбувся влітку 2002 р., вже працюють над кандидатськими дисертаціями за спеціальністю «археологія». П'ятеро з них вступили до аспірантури НаУКМА, Інституту археології НАНУ та Київського університету ім. Тараса Шевченка, а двоє стали співробітниками ІА НАНУ, затвердивши там теми дисертацій.

Отже, магістеріум з археології НаУКМА виявився надзвичайно ефективною структурою у справі залучення здібної молоді до української археологічної науки. Особливо якщо згадати, що за десять років існування археології в НаУКМА до відкриття нашої магістерської програми жоден вихованець НаУКМА не пішов в археологію.

Якщо перший випуск археологічних студій «Магістеріуму» збігся у часі з першим набором майбутніх магістрів-археологів, то другий - з їхнім випуском. Ці роки були досить нелегким часом становлення магістерської програми. Крім подолання значних бюрократичних формальностей на шляху відкриття першої в історії української освіти потужної програми підготовки фахових археологів, значних зусиль докладено до відпрацювання педагогічних принципів роботи зі студентами-археологами. Викладачами програми (значна частина яких, будучи відомими археологами, не мала викладацького досвіду) підготовлено і запроваджено в педагогічну практику 35 нових курсів з усіх галузей археології та стародавньої історії України. Вирішено низку непростих питань обладнання приміщень меблями, електронною оргтехнікою, навчальними посібниками тощо. На благодійних засадах створено спеціальну навчальну бібліотеку з 1500 книжок для студентів та викладачів програми. Налагоджено плідну співпрацю з Інститутом археології НАНУ, без наукового потенціалу, бібліотеки, наукового архіву, фондів археологічних матеріалів якого підготовка фахових археологів в Україні неможлива. Встановлено взаємовигідні наукові контакти з Інститутом класичної археології

Техаського університету США на чолі з професором Д. Картером. Ця установа, зокрема, спонсорує щорічну дослідницьку практику студентів магістеріуму в складі американської експедиції в Херсонесі, виділяє кошти на видання українсько-американської збірки «Археологія в Україні», забезпечує програму оргтехнікою.

Для проведення археологічної практики студентів-істориків та археологів створено археологічну експедицію НаУКМА. З науковими результатами першого сезону розкопок експедиції городища Пісочний Рів на Десні знайомить стаття у даній збірці. Добуті експедицією НаУКМА археологічні матеріали вже сьогодні використовуються в навчальному процесі, а також студентами програми для написання магістерських робіт як нарисів майбутніх кандидатських дисертацій.

Не всі проблеми МП «Археологія...» НаУКМА були вирішені за три роки існування програми. На відміну від переважної більшості інших магістерських програм НаУКМА, у нас немає власного бакалаврату, що спричинює перманентні труднощі із залученням здібної молоді для опанування професією археолога. Лишається мрією спеціалізована аудиторія-музей для теоретичних і практичних занять майбутніх археологів. Разом з тим є всі підстави констатувати, що становлення найкращої в Україні програми з підготовки фахових археологів відбулося.

Черговий випуск археологічних студій «Магістеріуму» містить низку статей з археології та стародавньої історії України, які демонструють спектр наукових інтересів викладачів, аспірантів та студентів МП «Археологія та давня історія України».

*Леонід Залізняк,
д-р істор. наук, проф.,
керівник МП «Історія
(Археологія та давня
історія України)»*